

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

ÖZDEN- TÜRKİYE DAVASI

(Başvuru no:42141/98)

KARARIN ÖZET ÇEVİRİSİ

STRAZBURG

24 MAYIS 2005

Türkiye Cumhuriyeti Devleti aleyhine açılan 42141/98 başvuru no'lu davanın nedeni, Türk vatandaşı Ahmet Özden'in (Başvuran) Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na 14 Mayıs 1998 tarihinde Avrupa İnsan Hakları ve Temel Özgürlükleri Sözleşmesi'nin (AİHS) eski 25. maddesi uyarınca yapmış olduğu başvurdur. Başvuran adli yardımdan faydalanarak Diyarbakır Barosu'nda avukat olan Tahir Elçi tarafından temsil edilmektedir.

OLAYLAR

DAVA KOŞULLARI

1954 doğumlu başvuran Batman'da ikamet etmektedir.

PKK üyesi olmakla suçlanan başvuran 31 Mart 1993 tarihinde, yakalanarak Batman Jandarma Komutanlığı'nda gözaltına alınmıştır. Başvuran, PKK'ya mensup olduğunu kabul ettiği ifadesini imzaladığı 7 Nisan 1993 tarihine kadar sorgulanmıştır.

Başvuran, 8 Nisan 1993 tarihinde, Beşiri Cumhuriyet Savcısı tarafından dinlenmiş ve savcı önünde, Jandarma'ya verdiği ifadesini kısmen yinelemiştir.

Aynı gün, başvuran Beşiri Sulh Hakimi önüne çıkarılmıştır. Başvuran, hakim önünde ifadesini gözleri kapalı bir şekilde imzaladığını bildirmiş ve PKK'ya mensup olduğuna ilişkin beyan verdiği kısmı inkar etmiştir. Ancak, başvuran, misilleme yapılmasından korktuğu için PKK'ya yardım ettiğini kabul etmiştir. Sulh Hakimi başvuranın tutuklanmasına karar vermiştir.

Başvuran 9 Nisan 1993 tarihinde, bu karara itiraz etmiş ve itirazı kabul edilerek aynı gün serbest bırakılmıştır.

Diyarbakır Devlet Güvenlik Mahkemesi (DGM) Cumhuriyet Başsavcısı, başvuran ve diğer dört kişiyi PKK'ya yardım ve yataklık yapma suçuyla itham etmiştir. Başsavcı Türk Ceza Kanunu'nun 168 ve 169 ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun 5. maddelerinin uygulanmasını istemiştir.

Başvuran, 27 Mayıs 1993 tarihinde, Beşiri Asliye Hukuk Mahkemesi önünde istinabe heyeti tarafından dinlenmiştir. Başvuran PKK'ya mensup olmasına ilişkin suçlamalara itiraz etmiş ve işkence altında imzaladığını belirterek Jandarma'ya verdiği ifadesini geri almıştır.

DGM, toplamda yirmi oturum gerçekleştirmiştir. Başvuran, bu oturumlardan hiçbirine katılmamıştır. Ayrıca, davanın esasına bakan hakimler, ifadelerini almak üzere I.B. ve K.T. adlı iki sanık aleyhine arama emri çıkarmışlardır. Bu kişiler yargılamanın sonuna kadar bulunamamışlardır.

DGM, 29 Aralık 1995 tarihli kararla, I.B. davasını, diğer sanıkların yargılamasının uzamasını engellemek amacıyla ayrı bir dosya numarası altında kaydedilerek diğerlerinden ayrılmasına karar vermiştir. Ayrıca AİHM, başvuranı PKK'ya yardım yapmaktan suçlu bulmuş ve üç yıl dokuz ay hapis ve üç yıl kamu görevinden men edilme cezasına çarptırmıştır. Bunun için AİHM, başvuranın Beşiri Savcısı ve Sulh Hakimi önünde verdiği beyanlara ve 27 Mayıs 1993 tarihinde alınan ifadelerine dayanmıştır. K.T. adlı sanık ise, suçluluğunu oluşturacak yeterli kanıt bulunmadığından dolayı beraat etmiştir.

Başvuran, kararın açıklandığı gün mahkemede bulunmadığı için, ne bu tarihte ne de olağan yollardan, yetkililerde bulunan son adresinde bulunmadığından dolayı tebligat aracılığıyla haberdar olamamıştır. Başvuran, aleyhinde verilen karardan ancak beş ay sonra, bir televizyon programı konusu olduğu sırada haberdar olmuştur.

Başvuran 21 Mayıs 1995 tarihinde, açık yargılama suretiyle bir duruşma talep ederek sözüedilen kararın temyizine gitmiştir.

Yargıtay 26 Ocak 1998 tarihinde, oturum gerçekleştirdikten sonra bütün hükümleri ile kararı onamıştır. Böylece karar nihaleleşmiştir.

HUKUK AÇISINDAN

I. AİHS'İN 6. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI

Başvuran, kendilerini mahkum eden DGM'nin, bünyesinde bir askeri hakim bulundurması nedeniyle, kendisine hakkaniyete uygun yargılamayı garanti eden "tarafsız ve bağımsız bir mahkeme" olamayacağını iddia etmektedir.

Başvuran, bu mahkeme önündeki yargılamanın adil olmadığını belirtmektedir. Bu açıdan ilk olarak yargılama süresinin aşırı uzun olmasından şikayetçi olmaktadır. Daha sonra, usule dair işlemler boyunca ne avukat ne de tercüman yardımından faydalanamadığından

dolayı savunma hakkının tanınmadığını belirterek AİHS'nin 6§1 ve 3 c) maddesi hükümlerini ileri sürmektedir.

A. Kabul edilebilirlik hakkında

AİHM, içtihadından çıkan kriterler ışığında (Bkz. *Çıraklar-Türkiye*, 28 Ekim 1998 tarihli karar, 1998-VII) ve elinde bulunan unsurların tümü gözönünde bulundurarak, başvurunun esastan incelenmesi gerektiği kanaatine varmaktadır. Ayrıca başvurunun hiçbir kabul edilemezlik gerekçesine aykırı düşmediğini saptamaktadır.

B. Esasa ilişkin

1. Devlet Güvenlik Mahkemesinin tarafsızlığı ve bağımsızlığı hakkında

AİHM, bu durumda ortaya çıkan sorunlara benzer sorunları birçok kez irdelemiş AİHS'nin 6§1 maddesinin ihlal edildiğini tespit etmiştir (Bkz. sözü edilen *Özel kararı*, §§33-34 ve *Özdemir kararı*, §§35-36).

AİHM, mevcut davayı incelemiş ve Hükümet'in, sözkonusu durumda farklı bir sonuca ulaşabilecek ne bir olay ne de bir argüman sunduğuna kanaat getirmektedir. TCK'nın öngördüğü ve cezalandırdığı suçlar hakkında DGM'ye çıkarılan başvuran, aralarında askeri hakim de bulunduğu mahkeme heyeti önüne çıkmaktan çekinmesinin anlayışla karşılanacağını belirtmektedir. Bu nedenden dolayı, başvuran, DGM'nin bu türden davalara ters düşen değerlendirmelerle haksız yere yönlendirilmelerine izin vermesinden haklı olarak çekinmektedir. Böylece, bu mahkemenin tarafsızlığı ve bağımsızlığı hakkında başvuran tarafından duyulan şüpheler objektif olarak kanıtlanmaktadır. (*Incal-Türkiye*, 9 Haziran 1998 tarihli karar, 1998- IV, S.1573, §72 *in fine*).

AİHM, başvuruyu yargılayarak ve mahkum ettiği sırada Diyarbakır DGM'nin AİHS'nin 6§1 maddesi uyarınca tarafsız ve bağımsız bir mahkeme olmadığı sonucuna varmaktadır.

2. Cezai usul işlemlerinin süresi hakkında

Hükümet, dava koşulları gözönünde bulundurulduğunda, usul işlemlerinin süresinin makul olmadığına düşünölemeyeceğini ileri sürmektedir.

Bu bakımdan, Hükümet, özellikle sanık sayısından ötürü, toplam beş sanık, davanın karmaşık olduğunun altını çizmektedir. Ayrıca, Hükümet, eleştirilen gecikmenin, yerel mercilerin kendilerini bulmak ve savunmalarını dinlemek için gösterdiği bütün çabalara rağmen adaletten kaçan ve bulunamayan I.B. ve K.T. adlı sanıklardan kaynaklandığı kanaatindedir.

Başvuran Hükümet'in argümanlarına itiraz etmektedir.

Bu durumda, ele alınacak olan usul işlemi 31 Mart 1993 tarihinde, başvuranın yakalanmasıyla başlamış ve Yargıtay'ın hakkında verilen hüküm kararını onadığı tarih olan 26 Ocak 1998 tarihinde sona ermiştir. Dolayısıyla usul işlemi, mahkemelerin iki derecesi için yaklaşık olarak, dört yıl dokuz ay sürmüştür.

AİHM, usul işleminin süresinin makul yönünün, içtihadının yer verdiği kriterler, özellikle davanın karmaşıklığı, başvuranın ve yetkili mercilerin tutumu gözönünde bulundurularak değerlendirildiğini hatırlatmaktadır (Bkz. diğerleri arasında, *Pelissier ve Sassi-Fransa*, no: 25444/94, § 67, 1999-II).

AİHM, ilk olarak, ulusal mahkemelerin ikisi kaçak beş sanığı kapsayan bir yargılamayı yürütmek zorunda olduklarından dolayı, başvuranın davasının bir bakıma

karmaşık olduğu konusunda Hükümet'le aynı kanıdadır. Ancak, başvuranın, öyle ya da böyle, 9 Nisan 1993 tarihinde serbest bırakılmasından sonraki yargılama aşamaları sırasında geçen süreden dolayı zarar gördüğünü kanıtlayacak durumda olmadığına altını çizmek önem arz etmektedir. Buna karşın sözüedilen aşamalar, başvuranın davasına gösterdiği ilgisizliği ortaya koymaktadır.

Böylece, AİHM, ulusal mercilere atfedilecek önemli hiçbir faaliyetizlik dönemini ortaya koymamış olsa da, buna karşın, serbest bırakıldıktan sonraki başvuranın tutumunun eleştiriden uzak tutulamayacağını tespit etmektedir; başvuran DGM'deki hiçbir oturuma katılmamış ve bu durum da, başvuranı dinlemek gerektiğinde esasa bakan hakimlerin işini kolaylaştırmamıştır. Buna ek olarak kendisini ilgilendiren kararın açıklandığı sırada gerekçelendirilmeyen yokluğundan dolayı, başvuranın medyada hakkında yayın yapılana kadar yargılamadan haberdar olmak ve sonuç olarak karardan beş ay sonra temyize başvurmak için beklediğinin altını çizmek gerekir.

AİHM, bu durumda, iki mahkeme önünde geçen sözkonusu usul işleminin süresinin aşırı olmadığı sonucuna varmaktadır.

Dolayısıyla AİHS'nin 6§1 maddesi ihlal edilmemiştir.

3. 6§3 c) ve e) maddesinin yer verdiği başvuranın savunma haklarına saygı gösterilmesi hakkında

AİHM, benzer davalarda tarafsız ve bağımsız olmadığı ortaya konulan bir mahkemenin yargısına tabi kişilere adil yargılanmayı garanti edemeyeceğine hükmettiğini hatırlatmaktadır.

AİHM, bu noktada varılan ihlal sonucunu gözönünde bulundurarak, başvuranın savunma haklarının ihlal edilmesine ilişkin şikayetlerini ayrı ayrı incelemeye gerek olmadığına kanaat getirmektedir (Bkz. diğerleri arasında, *Çıraklar-Türkiye*, 28 Ekim 1998 tarihli karar, 1998-VII, s. 3074, § 44-45).

II. AİHS'NİN 41. MADDESİNİN UYGULANMASI HAKKINDA

AİHS'nin 41. maddesi gereğince,

A. Maddi ve manevi tazminat

Başvuran, toplamda 30.000 Euro tutarında maddi ve manevi zarara uğradığını iddia etmektedir.

Hükümet, bu talebin aşırı ve haksız olduğu kanaatindedir.

Maddi zarar konusunda ise, AİHM, AİHS'ye aykırı bir suç bulunmadığı durumda DGM önündeki yargılamada varılan sonuç üzerinde düşünmez. Dolayısıyla başvurana bu açıdan bir tazminat ödemek için haklı bir neden bulunmamaktadır (*Findlay-İngiltere*, 25 Şubat 1997 tarihli karar, 1997-I, s. 284, § 85).

Manevi tazminat için ise AİHM, dava koşullarında varılan ihlal sonucunun kendi içinde yeterli adil tazmini oluşturduğuna kanaat getirmektedir (sözüedilen *Çıraklar kararı*, s. 3074, § 49).

AİHM, başvuran hakkındaki mahkumiyet kararının, 6§1 maddesi bağlamında tarafsız ve bağımsız olmayan bir mahkeme tarafından verildiği sonucuna vardığında, prensip olarak en uygun tazminin, başvuranı zamanında tarafsız ve bağımsız bir mahkeme tarafından yeniden yargılamak olacağı kanaatindedir (*Gençel-Türkiye*, no: 53431/99, §27, 23 Ekim 2003).

B. Masraf ve Harcamalar

Başvuran ayrıca, Komisyon ve AİHM’de yapılan masraf ve harcamalar için 2.668 Euro talep etmektedir. Başvuran bazı faturalar sunmakta ve Diyarbakır Barosu fiyat çizelgesini ileri sürmektedir.

Hükümet, bu iddialara ve delil olarak sunulan belgelerin hukuki değerine itiraz etmektedir.

AİHM, elinde bulunan unsurları ve konu hakkındaki içtihadını gözönünde bulundurarak AİHM önündeki usul işlemleri için 1.500 Euro’nun verilmesinin makul olduğu kanaatinde olup, bu tutarın başvurana ödenmesine karar vermiştir.

C. Temerrüt faizi

AİHM, Avrupa Merkez Bankası’nın marjinal kredi kolaylıklarına uyguladığı basit faize dayalı olarak %3 ’lük bir faiz oranı uygulanacağını belirtmektedir.

BU GEREKÇELERE DAYALI OLARAK MAHKEME, OYBİRLİĞİYLE,

1. Başvurunun *kabul edilebilir olduğuna*;
 2. Diyarbakır DGM’nin tarafsızlıktan ve bağımsızlıktan yoksun olması nedeniyle AİHS’nin 6§1 maddesinin *ihlal edildiğine*;
 3. İhtilaf teşkil eden cezai usul işleminin süresi bakımından AİHS’nin 6§1 maddesinin *ihlalinin bulunmadığına*;
 4. AİHS’nin 6. maddesine göre yapılan diğer şikayetlerin incelenmesinin *gerekli olmadığına*;
 5. Mevcut kararın tek başına manevi tazminat için *yeterli olduğuna*;
 6. a) AİHS’nin 44 § 2 maddesi gereğince kararın kesinleştiği tarihten itibaren üç ay içinde, miktara yansıtılabilecek vergilerle birlikte, ödeme tarihindeki döviz kuru üzerinden T.L.’ye çevrilmek üzere Savunmacı Hükümet’in başvurana masraf ve harcamalar için 1.500 (bin beş yüz) Euro *ödemesine* ;
b) Söz konusu sürenin bittiği tarihten itibaren ve ödemenin yapılmasına kadar, Hükümet’in, Avrupa Merkez Bankası’nın o dönem için geçerli faizinin üç puan fazlasına eşit oranda basit faizi *uygulamasına*;
4. Adil tazmine ilişkin diğer taleplerin *reddine* ;

KARAR VERMİŞTİR.

İşbu karar Fransızca olarak hazırlanmış ve AİHM’nin İçtüzüğü’nün 77. maddesinin 2 ve 3. paragraflarına uygun olarak 24 Mayıs 2005 tarihinde yazıyla bildirilmiştir.